

25 lat myśli społecznej Kościoła w Bydgoszczy

25 Years of the Church's Social Thought in Bydgoszcz

Sformułowany temat domaga się wstępnego wyjaśnienia i doprecyzowania. Chodzi bowiem o omówienie, w formie podsumowania, organizowanych od 1987 r. w Bydgoszczy sympozjów zwanych Bydgoskimi Dniami Społecznymi. Dzięki nim popularyzowane było wśród kościelnego laikatu, w ciągu minionych 25 lat, bogate dziedzictwo nauczania społecznego Kościoła.

Należy na początku tych rozważań także podkreślić, że myśl społeczna Kościoła w tym mieście pojawiła się wraz z pierwszą ewangelizacją tych ziem i zorganizowaniem pierwszej wspólnoty parafialnej w XIII w. Sama bowiem myśl moralnospołeczna wpisuje się integralnie w kościelne przepowiadanie Bożego słowa i jest obecna od samego początku działalności Kościoła, czerpiąc z biblijnych korzeni. Na samym początku Biblii, w Księdze Rodzaju (1, 27–28), spotykamy zarysowaną misję społeczną ludzkości. Składają się na nią trzy zasadnicze obowiązki:

- obowiązek życia wspólnotowego, czyli społecznego: *Stworzył więc Bóg człowieka na swój obraz, na obraz Boży go stworzył: stworzył mężczyznę i kobietę* (Rdz 1, 27);
- obowiązek rozwoju populacyjnego: *Bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię* (Rdz 1, 28);
- obowiązek rozwoju gospodarczego: *abyście zaludnili ziemię i uczynili ją sobie poddaną* (Rdz 1, 28)¹.

Wspomniana myśl moralnospołeczna jest rozwijana w ciągu dziejów Kościoła, najpierw przez starożytnych autorów chrześcijańskich zwanych Ojcami Kościoła, a następnie przez św. Augustyna i św. Tomasza z Akwinu. Pojawia się w refleksji teologicznej nowożytnych

¹ Szerzej na ten temat zob.: T. Głuszak, *Społeczna misja ludzkości na przykładzie Rdz 1, 27–28*, „Ateneum Kapłańskie” 1 (2008), t. 150, s. 42–50.

myślicieli, w dorobku przedstawicieli XIX- i XX-wiecznych ruchów, szkół i kierunków chrześcijańsko-społecznych, wreszcie w przemysłeniach społeczników i działaczy katolickich XX w.² Stanowi ona świadectwo czerpania z Ewangelii koniecznej inspiracji do kształtowania ludzkiego życia w zmieniających się historycznie warunkach społecznych.

Tymczasem Bydgoskie Dni Społeczne miały na celu pogłębić znajomość społecznego nauczania Kościoła w polskim społeczeństwie, które oczekiwało od Kościoła, w okresie erozji komunizmu, takiego właśnie przekazu. Ks. biskup Jan Nowak w kazaniu inauguracyjnym I Bydgoskie Dni Społeczne powiedział, że trzeba nam – katolikom i Polakom – *szukać rozwiązania i uleczenia od tego trądu, jakim zostaliśmy dotknięci w dziedzinie życia kulturalnego, społecznego, gospodarczego, rodzinnego, środowiskowego*³. Słowa te zostały wypowiedziane w 1987 r., kiedy w Polsce panował jeszcze komunizm, wypaczający całe życie społeczne.

Na stronie internetowej Bydgoskich Dni Społecznych czytamy: *To doroczne przedsięwzięcie, które na stałe już wpisało się w kalendarium bydgoskich imprez kulturalnych, jest swoistym dopełnieniem systematycznego toku nauki studiów dla przyszłych teologów, ale także inicjatywą dostępną dla wszystkich zainteresowanych nią osób, zmierzającą do ukazania różnych aspektów życia społecznego w świetle nauczania społecznego Kościoła*⁴.

Twórcy Bydgoskich Dni Społecznych

Sięgając do początków Bydgoskich Dni Społecznych, nie można pominąć ich twórców. Należą do nich dwie osoby:

– śp. ks. biskup dr Jan Nowak (1931–2002) – biskup pomocniczy archidiecezji gnieźnieńskiej (1982–1996), a następnie ordynariusz siedlecki (1996–2002). Po konsekracji biskupiej w 1982 r. zamieszkał na stałe w Bydgoszczy, jako delegat prymasa Polski dla miasta Bydgoszczy. Inaugurując I Bydgoskie Dni Społeczne w 1987 r., był

² Rozwojem myśli moralnospołecznej od Biblii do najnowszych dokumentów Urzędu Nauczycielskiego Kościoła zajmuje się historia katolickiej nauki społecznej.

³ J.W. Nowak, *Miłość bez sprawiedliwości byłaby obłudą. Homilia z okazji inauguracji I Bydgoskich Dni Społecznych*, w: *Bądźcie żywymi latoroślami w Kościele Chrystusa. Homilie i przemówienia społeczne*, red. J.Z. Celej, Siedlce 1998, t. 2, s. 319.

⁴ Diecezja bydgoska, *Bydgoskie Dni Społeczne*, [online], [dostęp: 4 lipca 2012]. Dostępny: <http://teologia.diecezja.bydgoszcz.pl/?cat=10>

wówczas przewodniczącym Komisji Episkopatu Polski „Iustitia et Pax”, a od 1990 r. także członkiem Papieskiej Rady „Iustitia et Pax” w Watykanie⁵;

– ks. dr Tadeusz Makowski (ur. 1933) – profesor teologii pastoralnej i katolickiej nauki społecznej w Prymasowskim Wyższym Seminarium Duchownym w Gnieźnie, a także sekretarz Komisji Episkopatu Polski „Iustitia et Pax”. Ks. Makowski przygotowywał tematykę, opracowywał szczegółowe programy i sugerował dobór kompetentnych prelegentów oraz kilkakrotnie głosił prelekcje podczas Bydgoskich Dni Społecznych⁶.

Sama inicjatywa rodziła się oddolnie – ze strony katolików świeckich, którzy po doświadczeniach dwóch pielgrzymek papieskich do Ojczyzny (1979 i 1983), a także stanu wojennego i rozpadającego się komunizmu zauważyli, że w dziedzinie społecznej Kościół ma coś do zaoferowania, coś, co jest inne niż jednostronnie ukazująca rzeczywistość społeczną filozofia marksistowska. Ta inicjatywa znalazła poparcie ze strony hierarchii kościelnej w osobie ks. biskupa Jana Nowaka. Wyrazem zapotrzebowania na popularyzowanie treści nauki społecznej Kościoła w wymiarze regionalnym i środowiskowym w formie Dni Społecznych był fakt dużej liczby słuchaczy w pierwszej dekadzie ich istnienia.

Trzy fazy Bydgoskich Dni Społecznych

Organizowane od 25 lat Bydgoskie Dni Społeczne można podzielić na trzy różniące się okresy. Owa periodyzacja pozwala dostrzec pewną zmienność zarówno od strony organizacyjnej, jak i uwarunkowań społecznych. W konsekwencji uwidoczniło się to spadkiem zainteresowania i uczestnictwa w tym przedsięwzięciu.

Pierwszy okres to pierwsze dziesięciolecie Bydgoskich Dni Społecznych (1987–1996). Okres ten od strony uwarunkowań społecznych to schyłek komunizmu, transformacja ustrojowa i pierwsze lata demokracji. Sama zaś organizacja Bydgoskich Dni Społecznych odznaczała się osobistym zaangażowaniem i uczestnictwem ks. biskupa

⁵ Por. T. Makowski, *Wprowadzenie*, w: *Społeczny wymiar orędzia biblijnego. VII Bydgoskie Dni Społeczne (15–19 III 1993)*, red. T. Makowski, Gniezno–Bydgoszcz 1994, s. 9.

⁶ Por. *Curriculum vivendi – Życiorys ks. dra Tadeusza Makowskiego*, w: *Sentire cum Ecclesia. Księga pamiątkowa dedykowana księżom profesorom Stanisławowi Grzechowiakowi Tadeuszowi Makowskiemu w 70. rocznicę urodzin*, red. P. Podeszwa, Gniezno 2004, s. 31–33.

Jana Nowaka, który każdą ich kolejną edycję inaugurował mszą św. z homilią w bydgoskiej farze, a następnie przez cały tydzień moderował przebieg Dni Społecznych. Ten okres charakteryzował się dobo-rem znamienitych znawców katolickiej nauki społecznej z całej Pol-
ski, zainteresowaniem prezentowaną problematyką, a w konsekwencji dużą frekwencją uczestników.

Drugi okres Bydgoskich Dni Społecznych (1997–2003) to wi-
doczny regres. Łączy się on, z jednej strony, z nominacją ks. bi-
skupa Jana Nowaka na ordynariusza siedleckiego i jego odejściem
z Bydgoszczy do Siedlec. Fakt ten sprawił, że Bydgoskie Dni Spo-
łeczne tracą twórcę i bezpośredniego protektora. Od 1997 r. ich or-
ganizatorem zostaje Prymasowski Instytut Kultury Chrześcijańskiej
w Bydgoszczy.

Z drugiej strony, pojawia się problem organizacyjny, który nega-
tywnie odbija się na instytucji Dni Społecznych. Dotąd odbywały się
one w stałym terminie, wczesną wiosną, w okresie Wielkiego Postu
(najczęściej w marcu). Ich inauguracja miała miejsce w poniedział-
łek podczas mszy św. w bydgoskiej farze, sprawowanej o godzinie
18.00. Bezpośrednio po mszy św. odbywał się w auli przy ul. Grodz-
kiej (w bezpośredniej bliskości fary) pierwszy wykład inauguracyj-
ny lub wprowadzający. Tymczasem XIII Bydgoskie Dni Społeczne
w 1999 r. rozpoczynają się mszą św. inauguracyjną pod przewodnic-
twem ks. arcybiskupa Henryka Muszyńskiego w kościele pw. Św.
Trójcy w Bydgoszczy o godzinie 13.00, transmitowaną przez TVP
Bydgoszcz, a wykład pierwszy odbywa się tego samego dnia o in-
nej godzinie (19.00) i w innym miejscu (aula przy ul. Grodzkiej).
Powtórzyło się to w przypadku XV Bydgoskich Dni Społecznych.
Jeszcze inaczej wyglądała edycja XVII Bydgoskich Dni Społecz-
nych. Msza św. inauguracyjna sprawowana była przez ks. biskupa
Wojciecha Polaka o godzinie 8.00 w kościele pw. bł. Michała Kozala
w Bydgoszczy przy ul. Nakielskiej, a pierwszy wykład miał miejsce
w świetlicy parafii pw. św. Józefa w Bydgoszczy przy ul. Toruńskiej,
o godzinie 18.30. Dodatkowo trzeba wspomnieć o zmianie terminu
Bydgoskich Dni Społecznych w tym właśnie okresie. Dotąd, jak wy-
żej zostało już wspomniane, to społeczne sympozjum odbywało się
zawsze w okresie wiosennym, najczęściej w marcu. Tymczasem XVI
Bydgoskie Dni Społeczne w 2000 r. mają miejsce w październiku.
Następnie termin zostaje znów zmieniony i kolejne edycje Bydgo-
skich Dni Społecznych w latach 2001–2003 odbywają się w grud-
niu. Z kolei w 2004 r. z organizacji Bydgoskich Dni Społecznych
w ogóle zrezygnowano.

Kolejna kwestia to dobór prelegentów. Kiedy organizatorem Bydgoskich Dni Społecznych był ks. biskup Jan Nowak, starano się o pozyskanie kompetentnych profesorów, specjalistów i znawców prezentowanej tematyki z rozmaitych ośrodków uniwersyteckich, teologicznych i kościelnych w Polsce. Natomiast w drugiej dekadzie widoczne jest stopniowe ograniczenie prelegentów z zewnątrz archidiecezji gnieźnieńskiej i podejmowanie wygłaszania prelekcji własnymi siłami, co osłabiło znacznie zainteresowanie tym społecznym przedsięwzięciem. Pojawił się problem finansowania prelegentów i Bydgoskich Dni Społecznych.

Warto także podkreślić, że okres ten od strony uwarunkowań społecznych łączy się z trudem budowania demokracji i właściwego zagospodarowania wolności, co jest widoczne z pewną negacją Kościoła i jego nauczania. Poza tym, społeczeństwo przechodząc z monolitu komunistycznego do demokratycznego modelu życia, otrzymuje z każdym rokiem, zgodnie z zasadą pluralizmu, coraz szerszą ofertę rozmaitych inicjatyw. Bydgoskie Dni Społeczne stają się jedną z wielu możliwych do wyboru inicjatyw kulturowo-religijnych i społecznych na terenie miasta.

Trzeci okres Bydgoskich Dni Społecznych (2005–2011) to pewien ich renesans. Łączy się on z powstaniem diecezji bydgoskiej, z włączeniem się od 2008 r. w ich organizację Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Bydgoskiej, a od 2009 r. także Zakładu Katolickiej Nauki Społecznej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Od 2005 r. ulega zmianie również forma Bydgoskich Dni Społecznych, które dotąd odbywały się w ciągu pięciu bądź sześciu dni, od poniedziałku do piątku lub soboty. Teraz przybierają formę czterodniowych spotkań – od niedzieli do środy. Godnym podkreślenia jest fakt, że powraca się także do zapraszania prelegentów z różnych ośrodków naukowych w Polsce oraz do wiosennego, stałego terminu.

Wykłady i prelegenci Bydgoskich Dni Społecznych

Istotą Bydgoskich Dni Społecznych było przybliżanie i upowszechnianie nauczania społecznego Kościoła wśród katolików świeckich. To zadanie realizowano w formie wykładów i prelekcji, po wygłoszeniu których odbywała się dyskusja. Łącznie w ciągu minionych 24 lat wszystkich dotychczasowych edycji Bydgoskich Dni Społecznych wystąpiło 96 prelegentów z Polski, wygłaszając 124 wykłady. W tym:

- 77 prelegentów wygłosiło jeden wykład⁷;
- 14 prelegentów wygłosiło dwa wykłady⁸;
- dwóch prelegentów wygłosiło trzy wykłady⁹;
- dwóch prelegentów wygłosiło cztery wykłady¹⁰;
- jeden prelegent wygłosił pięć wykładów¹¹.

Wśród prelegentów wypada wymienić między innymi:

- profesorów: Ryszarda Bendera, Marię Braun-Gałkowską, Łukasza Czumę, Anielę Dylus, Andrzeja Stelmachowskiego;
- arcybiskupów i biskupów: Stanisława Gądeckiego, Tadeusza Gocłowskiego, Kazimierza Majdańskiego, Józefa Michalika, Henryka Muszyńskiego, Kazimierza Romaniuka, Jana Śrutwę, Stanisława Szymanckiego, Bogdana Wojtusia;
- polityków: Marka Jurka, Teresę Piotrowską, Krystynę Czubę;
- księży profesorów: Pawła Bortkiewicza, Franciszka Drączkowskiego, Augustyna Eckmanna, Joachima Kądziałę, Jana Krucinę, Stanisława Kowalczyka, Franciszka Mazurka, Bronisława Mierzwińskiego, Piotra Niteckiego, Władysława Piwowarskiego;
- przedstawicieli innych środowisk: redaktor Józefę Hannelową z Krakowa, Janinę Ochojską z Polskiej Akcji Humanitarnej, redaktora „Więzi” i późniejszego ambasadora przy Stolicy Apostolskiej Stefana Frankiewicza, ks. Wojciecha Łazewskiego – dyrektora Caritas Polska,

⁷ Ks. Marian Aleksandrowicz, Ryszard Bender, o. Krzysztof Bieliński, ks. Tadeusz Borutka, Maria Braun-Gałkowska, Mariusz Cichosz, ks. Michał Czajkowski, Krystyna Czuba, Łukasz Czuma, o. Mirosław Daniluk, ks. Franciszek Drączkowski, Anieli Dylus, ks. Andrzej Dziuba, ks. Augustyn Eckmann, Przemysław Fenrych, Stefan Frankiewicz, Tadeusz Gadacz, Jerzy Gałkowski, bp Stanisław Gądecki, bp Tadeusz Gocłowski, Jan Grzegorzczak, ks. Jan Grzesica, Józefa Hannelowa, ks. Andrzej Jasiński, Juliusz Jundziłł, Marek Jurek, ks. Franciszek Kampka, ks. Mirosław Kiedzik, bp. Zbigniew Kiernikowski, Jan Kłys, Zdzisława Kobylańska, ks. Joachim Kondziela, ks. Stanisław Kowalczyk, ks. Jan Krokos, ks. Józef Krukowski, Piotr Kryczka, ks. Józef Kudasiewicz, ks. Wojciech Łazewski, ks. Adam Machowski, bp Kazimierz Majdański, bp Józef Michalik, Bronisław Mierzwiński, Piotr Milcarek, abp Henryk Muszyński, ks. Bogusław Nadolski, Janina Ochojska, ks. Dariusz Oko, ks. Czesław Pest, Maciej Piechocki, Teresa Piotrowska, ks. Władysław Piwowarski, ks. Adam Przybecki, Cezary Ritter, bp Kazimierz Romaniuk, Marian Romaniuk, ks. Wojciech Rzeszowski, o. Władysław Skrzydlewski, ks. Walerian Słomka, Sławomir Sowiński, Krzysztof Stachowicz, Andrzej Stelmachowski, ks. Ireneusz Stolarczyk, ks. Henryk Szareyko, ks. Sławomir Szczepaniak, bp Stanisław Szymancki, ks. Kazimierz Śmigiel, bp Jan Śrutwa, ks. Eugeniusz Weron, ks. Tomasz Węclawski, ks. Krzysztof Wętkowski, Andrzej Wielowieyski, Halina Wistuba, ks. Jan Wiśniewski, Michał Wojciechowski, ks. Zbigniew Zabiszak, Jan Zabłocki, o. Maciej Zięba.

⁸ Julian Auleytner, ks. Lech Bilicki, ks. Ludwik Gładyszewski, ks. Jerzy Gocko, ks. Rafał Grabowski, ks. Waldemar Irek, ks. Tomasz Kalociński, ks. Jan Krucina, ks. Franciszek Mazurek, ks. Piotr Nitecki, ks. Krzysztof Redlak, ks. Antoni Siemianowski, ks. Wojciech Szukalski, Janusz Ziółkowski.

⁹ Ks. Bronisław Michalski, bp Bogdan Wojtuś.

¹⁰ Ks. Paweł Bortkiewicz, ks. Tomasz Głuszak.

¹¹ Ks. Tadeusz Makowski.

Cezarego Rittera z redakcji „Etosu”, redaktora Andrzeja Wielowieyskiego z Warszawy, o. Macieja Ziębę i wielu innych.

Gdy chodzi o liczbę wygłoszonych podczas jednej edycji Bydgoskich Dni Społecznych wykładów, to najczęściej odnotowuje się podczas XI i XIII Bydgoskich Dni Społecznych – dziewięć wykładów, XII Bydgoskich Dni Społecznych – osiem wykładów, podczas pozostałych po sześć lub pięć wykładów. Od 2005 r., czyli w nowych realiach diecezji bydgoskiej, zostaje zmieniona forma Bydgoskich Dni Społecznych. Odtąd trwają one cztery dni, od niedzieli do środy, i składają się na nie cztery wykłady.

Tematyka Bydgoskich Dni Społecznych

Wypada w tym podsumowującym dotychczasowe Dni Społeczne w Bydgoszczy opracowaniu postawić zasadnicze pytanie: jaką treść przybliżyły one w minionym czasie słuchaczom? Na stronie internetowej diecezji bydgoskiej czytamy, między innymi: *Celem wykładów prowadzonych w ramach Bydgoskich Dni Społecznych jest przybliżanie zagadnień społecznych i gospodarczych. Bydgoskie Dni Społeczne to swoista próba odpowiedzi na aktualną sytuację Kościoła, na konkretne dokumenty, poruszające zagadnienia społeczne. Sięgając aż do korzeni biblijnych, stały się próbą historycznej refleksji nad rozwojem społecznej nauki Kościoła na przestrzeni wieków, a także odpowiedzią na wyzwania czasów, w których przyszło nam żyć*¹².

Analizując zagadnienia referowane podczas Bydgoskich Dni Społecznych, można uszeregować je w kilka grup tematycznych:

A. Tematy przybliżające treść i aktualność przesłania zawartego w społecznych dokumentach kościelnego magisterium z okazji okrągłej rocznicy ich publikacji:

– I Bydgoskie Dni Społeczne (1987)

W XX-lecie encykliki papieża Pawła VI „Populorum progressio”,

– IV Bydgoskie Dni Społeczne (1990)

Społeczne orędzie Vaticanum II – refleksja nad chrześcijańską odpowiedzialnością za świat w 25-lecie zakończenia Soboru Watykańskiego II,

¹² Diecezja bydgoska, *Bydgoskie Dni Społeczne*, [online], [dostęp: 4 lipca 2012]. Dostępny: <http://teologia.diecezja.bydgoszcz.pl/?cat=10>

- V Bydgoskie Dni Społeczne (1991)
„Rerum novarum” – Wielka Karta Społecznej Solidarności (100-lecie encykliki),
  - XX Bydgoskie Dni Społeczne (2007)
Praca – klucz do życia bardziej ludzkiego. Wokół encykliki „Laborem exercens” Jana Pawła II (25-lecie dokumentu),
  - XXIV Bydgoskie Dni Społeczne (2011)
Kwestia społeczna w naszych czasach. 120 lat encykliki „Rerum novarum”.
- B. Tematy przybliżające aktualne nauczanie społeczne Kościoła zawarte w najnowszych dokumentach papieskich:
- III Bydgoskie Dni Społeczne (1989)
Przesłanie i treść encykliki „Sollicitudo rei socialis”,
  - VI Bydgoskie Dni Społeczne (1992)
Refleksja nad przesłaniem encykliki „Centesimus annus”,
  - XVII Bydgoskie Dni Społeczne (2003)
Refleksja nad adhortacją „Ecclesia in Europa”,
  - XXIII Bydgoskie Dni Społeczne (2010)
Refleksja nad przesłaniem encykliki „Caritas in veritate”.
- C. Tematy przybliżające przesłanie Jana Pawła II z okazji jego pielgrzymek do Ojczyzny lub ich rocznic:
- XI Bydgoskie Dni Społeczne (1997)
W oczekiwaniu na spotkanie z Ojcem Świętym zapoznajmy się z nauczaniem społecznym Jana Pawła II,
  - XIV Bydgoskie Dni Społeczne (2000)
Papieski program wychowania do wolności w świetle pielgrzymkowej katechezy (1991–1999),
  - XVI Bydgoskie Dni Społeczne (2002)
Bądźcie świadkami miłosierdzia! – Adwentowa refleksja nad papieskim apelem o społeczne poszerzenie wyobraźni miłosierdzia,
  - XIX Bydgoskie Dni Społeczne (2006)
Dekalog: przyszłość człowieka i społeczeństw. Wokół nauczania społecznego IV pielgrzymki Jana Pawła II do ojczyzny,
  - XXII Bydgoskie Dni Społeczne (2009)
Błogosławieni prześladowani dla sprawiedliwości. W 10. rocznicę pobytu Jana Pawła II w Bydgoszczy.
- D. Tematy omawiające aktualia społeczne:
- II Bydgoskie Dni Społeczne (1988)
Powołanie ludzi świeckich w Kościele i świecie – misja katolickiego laikatu,

- XII Bydgoskie Dni Społeczne (1998)
Akcja Katolicka szkołą myśli i czynu społecznego,
  - XV Bydgoskie Dni Społeczne (2001)
Kościół w Polsce w obliczu społecznych wyzwań III Tysiąclecia,
  - XXI Bydgoskie Dni Społeczne (2008)
Wyzwania współczesnej demokracji.
- E. Tematy prezentujące historyczny wymiar nauczania społecznego Kościoła:
- VII Bydgoskie Dni Społeczne (1993)
Społeczny wymiar orędzia biblijnego,
  - VIII Bydgoskie Dni Społeczne (1994)
Patrystyczne dziedzictwo społecznej nauki Kościoła,
  - IX Bydgoskie Dni Społeczne (1995)
Wieczysta wartość scholastycznej myśli społecznej,
  - X Bydgoskie Dni Społeczne (1996)
Katolicyzm społeczny wobec nowożytnej kwestii społecznej.

Opracowania tekstów wygłoszonych podczas Bydgoskich Dni Społecznych

Wygłoszone podczas wszystkich edycji Bydgoskich Dni Społecznych referaty i wykłady w znacznym stopniu nie zostały opublikowane. Z tego punktu widzenia Bydgoskie Dni Społeczne poniosły pewną klęskę. Niestety, poza nielicznymi przypadkami nie potrafiły wyjść poprzez publikacje *poza stosunkowo szczupłe grono ich bezpośrednich odbiorców*¹³. Materiał, który jednak został opublikowany i który jest dostępny jako tekst drukowany, można podzielić na dwie grupy: homilie wygłoszone podczas inauguracji Bydgoskich Dni Społecznych oraz teksty wykładów i referatów.

Pierwsza grupa tekstów, czyli homilie wygłoszone z okazji inauguracji Bydgoskich Dni Społecznych, pochodzi z czasów, kiedy Bydgoszcz należała administracyjnie do archidiecezji gnieźnieńskiej (od I do XVII Bydgoskich Dni Społecznych – lata 1987–2003). Po utworzeniu diecezji bydgoskiej w 2004 r. uległa zmianie forma Dni Społecznych w Bydgoszczy. Każdą ich edycję ograniczono do czterech dni. Z mszy św. inauguracyjnych nie zachowały się homilie.

¹³ T. Makowski, *Wprowadzenie*, w: *Społeczny Wymiar orędzia biblijnego. VII Bydgoskie Dni Społeczne (15–19 III 1993)*, s. 12.

Homilie głosili: ks. biskup Jan Nowak – 10 (od I do X edycji Bydgoskich Dni Społecznych), ks. arcybiskup Henryk Muszyński – sześć (od XI do XVI edycji Bydgoskich Dni Społecznych) i ks. biskup Wojciech Polak – jedną (XVII Bydgoskie Dni Społeczne). Opublikowane zostały wszystkie homilie ks. biskupa Jana Nowaka¹⁴, trzy homilie ks. arcybiskupa Henryka Muszyńskiego¹⁵ i jedna homilia ks. biskupa Wojciecha Polaka¹⁶.

Drugą grupę tekstów stanowią publikacje wygłoszonych wykładów i referatów. Ta właśnie grupa odznacza się licznymi brakami. Wykłady od I do VI edycji nie zostały opublikowane. Kolejne wykłady, wygłoszone w ramach VII, VIII i IX Bydgoskich Dni Społecznych, zostały w całości opublikowane, łącznie z wygłoszonymi podczas inauguracji homiliami, w oddzielnych trzech książkach¹⁷. Następnie brakuje publikacji referatów i wykładów wygłoszonych podczas Bydgoskich Dni Społecznych od X do XVII edycji.

Dopiero po powstaniu diecezji bydgoskiej w 2004 r. i powołaniu nowego czasopisma naukowego „Studia Bydgoskie” w 2007 r. wykłady z Bydgoskich Dni Społecznych zostały zamieszczone na ich łamach. I tak, wszystkie wykłady z XVIII Bydgoskich Dni Społecznych, jeden wykład z XIX Bydgoskich Dni Społecznych i dwa wykłady z XX Bydgoskich Dni Społecznych zostały opublikowane w tomie I „Studiów Bydgoskich”¹⁸. Następnie każdego roku w kolejnych tomach „Studiów Bydgoskich”, poczynając od tomu II, zostały opublikowane poszczególne edycje Bydgoskich Dni Społecznych w całości:

¹⁴ Homilie wygłoszone przez ks. bp. Jana Nowaka z okazji inauguracji Bydgoskich Dni Społecznych od I do X edycji zamieszczone zostały, w: J.W. Nowak, *Bądźcie żywymi latoroślami w Kościele Chrystusa. Homilie i przemówienia społeczne*, red. J.Z. Celej, Siedlce 1998, t. 2, s. 316–350. Także: homilia z okazji inauguracji V Bydgoskich Dni Społecznych, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 46 (1991) 4–6, s. 227–229; homilia z okazji inauguracji VII Bydgoskich Dni Społecznych, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 48 (1993) 5, s. 274–277; homilia z okazji inauguracji VIII Bydgoskich Dni Społecznych, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 49 (1994) 3–4, s. 177–180; homilia z okazji inauguracji IX Bydgoskich Dni Społecznych, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 50 (1995) 4, s. 309–312.

¹⁵ Homilia z okazji inauguracji XIII Bydgoskich Dni Społecznych (21 III 1999); homilia z okazji inauguracji XIV Bydgoskich Dni Społecznych (8 X 2000); homilia z okazji inauguracji XV Bydgoskich Dni Społecznych (2 XII 2001), w: H.J. Muszyński, *Sól ziemi, światło świata. Wybór homilii i kazań społecznych*, red. T. Głuszak, Gniezno 2003, s. 97–109. Także: homilia z okazji inauguracji XIV Bydgoskich Dni Społecznych (8 X 2000), „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 56 (2001) 1, s. 26–28.

¹⁶ Homilia z okazji inauguracji XVII Bydgoskich Dni Społecznych (7 XII 2003), „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 58 (2003) 11–12, s. 872–875.

¹⁷ *Społeczny Wymiar orędzia biblijnego. VII Bydgoskie Dni Społeczne (15–19 III 1993)*, red. T. Makowski, Gniezno–Bydgoszcz 1994; *Patrystyczne dziedzictwo społecznej nauki Kościoła. VIII Bydgoskie Dni Społeczne (14 III 1994)*, red. T. Makowski, Gniezno 1996; „*Wieczysta wartość*” *scholastycznej myśli społecznej. IX Bydgoskie Dni Społeczne (27–31 III 1995)*, red. T. Makowski, Gniezno 1996.

¹⁸ „Studia Bydgoskie” 1 (2007), s. 7–153.

- XXI Bydgoskie Dni Społeczne – „Studia Bydgoskie” (2008), tom II, ss. 321–373,
- XXII Bydgoskie Dni Społeczne – „Studia Bydgoskie” (2009), tom III, ss. 329–400,
- XXIII Bydgoskie Dni Społeczne – „Studia Bydgoskie” (2010), tom IV, ss. 297–360,
- XXIV Bydgoskie Dni Społeczne – „Studia Bydgoskie” (2011), tom V, ss. 301–382.

Sprawozdania z Bydgoskich Dni Społecznych

Na pokłosie Bydgoskich Dni Społecznych, obok wymienionych wyżej tekstów, składają się także drukowane teksty zaproszeń oraz sprawozdań w czasopismach katolickich. Zaliczyć do nich należy:

- „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej”¹⁹,
- „Słowo Archidiecezji Gnieźnieńskiej”²⁰, będące cotygodniowym diecezjalnym dodatkiem do „Słowa – Dziennika Katolickiego” w pierwszej połowie lat 90. XX w.,
- „Niedziela Gnieźnieńska”²¹, będąca cotygodniowym diecezjalnym dodatkiem do „Niedzieli” w drugiej połowie lat 90. XX w.,
- „Przewodnik Katolicki Archidiecezji Gnieźnieńskiej”²², będący cotygodniowym diecezjalnym dodatkiem do „Przewodnika Katolickiego”,

¹⁹ *Sprawozdanie z I Bydgoskich Dni Społecznych*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 42 (1987) 6–8, s. 201–204; *Sprawozdanie z III Bydgoskich Dni Społecznych*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 44 (1989) 5–6, s. 157–159; *Sprawozdanie z IV Bydgoskich Dni Społecznych*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 45 (1990) 1–3, s. 21; *Sprawozdanie z V Bydgoskich Dni Społecznych*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 46 (1991) 4–6, s. 226–227; *Sprawozdanie z VI Bydgoskich Dni Społecznych*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 47 (1992) 1–2, s. 115–116; *Sprawozdanie z VII Bydgoskich Dni Społecznych*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 48 (1993) 5, s. 273–274; *Sprawozdanie z VIII Bydgoskich Dni Społecznych*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 49 (1994) 3–4, s. 176–177; *Sprawozdanie z IX Bydgoskich Dni Społecznych*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 50 (1995) 4, s. 308–309; *Zaproszenie Ks. Abpa Henryka Muszyńskiego do udziału w XVI Bydgoskich Dniach Społecznych*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 57 (2002) 11–12, s. 813.

²⁰ Informacja z planem zapraszająca do udziału w VIII Bydgoskich Dniach Społecznych, „Słowo Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 9 (1994), s. 2; Informacja z planem zapraszająca do udziału w IX Bydgoskich Dniach Społecznych, „Słowo Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 11 (1995), s. 4.

²¹ A. Podborna, „Czytajcie encykliki”. *XI Bydgoskie Dni Społeczne*, „Niedziela Gnieźnieńska” 13 (1997), s. 3–4; R. Grabowski, *XIII Bydgoskie Dni Społeczne*, „Niedziela Gnieźnieńska” 16 (1999), s. 1–2; A.M., „Ku wolności wyswobodził nas Chrystus”. *XIV Bydgoskie Dni Społeczne*, „Niedziela Gnieźnieńska” 45 (2000), s. 3.

²² K. Mamys, *XVII Bydgoskie Dni Społeczne*, „Przewodnik Katolicki Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 51–52 (2003), s. 33.

- „Przewodnik Katolicki Diecezji Bydgoskiej”²³, będący cotygodniowym diecezjalnym dodatkiem do „Przewodnika Katolickiego”,
- „Społeczeństwo”²⁴.

W wymienionych czasopiśmie zamieszczone zostały podstawowe informacje w formie podsumowania o przebiegu poszczególnych edycji Bydgoskich Dni Społecznych. Informacje zamieszczone w przypisach wskazują, że nie ze wszystkich jednak edycji zostały sporządzone i opublikowane sprawozdania. Powstanie diecezji bydgoskiej pokazuje jednoznacznie polepszenie sytuacji w tej kwestii i pewną systematykę publikacji wygłaszanych tekstów, jak i sprawozdań po zakończeniu Bydgoskich Dni Społecznych.

Prace naukowe na temat Bydgoskich Dni Społecznych

Bydgoskie Dni Społeczne zostały opracowane w formie pracy magisterskiej napisanej przez ks. Tomasza Rogalińskiego na seminarium ks. prof. dr. hab. Pawła Bortkiewicza TChr z katolickiej nauki społecznej pod kierunkiem ks. dr. Tomasza Głuszaka w Prymasowskim Wyższym Seminarium Duchownym w Gnieźnie. Rozprawa zatytułowana *Zasadność społecznych problemów podejmowanych w ramach Bydgoskich Dni Społecznych* została obroniona na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu w 2007 r. Praca ta analizuje siedemnaście pierwszych edycji Bydgoskich Dni Społecznych, czyli *obejmuje lata 1987–2003, kiedy Bydgoszcz pozostawała w granicach archidiecezji gnieźnieńskiej*²⁵.

²³ M. Jarzembowski, „*Trafiony*” temat (XVIII Bydgoskie Dni Społeczne), „Przewodnik Katolicki Diecezji Bydgoskiej” 22 (2005), s. 3; tenże, *Przypomnienie podstawowych zasad* (XIX Bydgoskie Dni Społeczne), „Przewodnik Katolicki Diecezji Bydgoskiej” 17 (2006), s. 5; tenże, *Praca buduje człowieka* (XX Bydgoskie Dni Społeczne), „Przewodnik Katolicki Diecezji Bydgoskiej” 15 (2007), s. 8; K. Jarzembowska, *Oblicza demokracji* (XXI Bydgoskie Dni Społeczne), „Przewodnik Katolicki Diecezji Bydgoskiej” 17 (2008), s. 6–7; M. Jarzembowski, *O męczeństwie i sprawiedliwości* (XXII Bydgoskie Dni Społeczne), „Przewodnik Katolicki Diecezji Bydgoskiej” 16 (2009), s. 2; tenże, *O człowieku i kryzysie* (XXIII Bydgoskie Dni Społeczne), „Przewodnik Katolicki Diecezji Bydgoskiej” 18 (2010), s. 3; tenże, *Powrót do „Rerum novarum”* (XXIV Bydgoskie Dni Społeczne), „Przewodnik Katolicki Diecezji Bydgoskiej” 16 (2011), s. 6.

²⁴ T. Głuszak, *Kwestia antropologiczna nową kwestią społeczną – refleksja nad przesłaniem encykliki „Caritas in veritate” Benedykta XVI. XXIII Bydgoskie Dni Społeczne (11–14 kwietnia 2010 r.)*, „Społeczeństwo” 20 (2010) 2, s. 341–343.

²⁵ T. Rogaliński, *Zasadność społecznych problemów podejmowanych w ramach „Bydgoskich Dni Społecznych”*, mps, Poznań 2007, s. 15.

Summary

The article offers a historical study of Bydgoszcz Social Days, an event held for 25 years. It begins with a section commemorating the first organisers, who include the late Bishop Jan Nowak and Father Tadeusz Makowski, PhD, from Gniezno. Next, the author conducts an analysis of source material, which demonstrates that Bydgoszcz Social Days can be divided into three different stages with regard to organisation and course. The first stage lasted from 1987 to 1996 and was characterised by some systematic approach and Bishop Jan Nowak's active involvement. The second stage (1997–2003) witnessed a period of regression marked by Bishop Jan Nowak's transfer to Siedlce. The beginning of the third stage coincided with the establishment of the Diocese of Bydgoszcz. This period demonstrates a gradual revival of Bydgoszcz Social Days.

The article also contains a summary of the social symposiums held in Bydgoszcz since 1987, which reveals interesting statistical data. The Bydgoszcz Social Days staged so far have seen a total of 94 people give 124 lectures. A single event includes from 4 to 9 lectures. The scope of the social symposiums covers five areas. These include topics which focus on the content and topicality of the message in the Church's social documents and commemorate the anniversaries of their publication; topics that cover current social issues discussed in the Church's latest documents; topics which popularize John Paul II's message; topics that discuss social topicalities; and topics that present the historic dimension of the Church's social doctrine. The output of Bydgoszcz Social Days is a vast body of printed documents that include homilies from Holy Masses at inauguration ceremonies, lectures, talks, reports and press releases. Worth mentioning is the fact that the symposium was the subject matter of an MA dissertation written in the Theological Department of the Adam Mickiewicz University of Poznań.